

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД

Рев 4758/2020

29.10.2020. године

Београд

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Браниславе Апостоловић, председника већа, Бранислава Босиљковића и Данијеле Николић, чланова већа, у парници тужиље АА из ..., коју заступа пуномоћник Јован Станојевић, адвокат из ..., против туженог ББ из ..., кога заступа пуномоћник Мирослав Исаковић, адвокат из ..., ради лишења родитељског права, одлучујући о ревизијама странака изјављеним против пресуде Апелационог суда у Крагујевцу Гж2 53/20 од 11.05.2020. године, у седници већа одржаној 29.10.2020. године, донео је

Р Е Ш Е Њ Е

УКИДА СЕ пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж2 53/20 од 11.05.2020. године и предмет враћа другостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Основног суда у Пожаревцу П2 158/19-36 од 24.09.2019. године, ставом првим изреке, тужени је делимично лишен родитељског права у односу на малолетну ВВ, рођену ... године, у делу непосредне бриге и старања о малолетном детету. Ставом другим изреке, обавезан је тужени да тужиљи на име трошкова парничног поступка исплати износ од 236.320,00 динара.

Пресудом Апелационог суда у Крагујевцу Гж2 53/20 од 11.05.2020. године, ставом првим изреке, преиначена је пресуда Основног суда у Пожаревцу П2 158/19-36 од 24.09.2019. године, тако што је тужени делимично лишен родитељског права у односу на малолетну ВВ, рођену године, у делу чувања и непосредне бриге о детету. Ставом другим изреке, одлучено је да свака странка сноси своје трошкове парничног поступка.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену тужени је благовремено изјавио ревизију, због битних повреда одредаба парничног поступка (на које посредно у ревизији указује), погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и погрешне примене материјалног права. Тужиља је такође изјавила благовремену ревизију против другостепене одлуке о трошковима поступка, због погрешне примене материјалног права.

Испитујући правилност побијане пресуде на основу члана 408. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“ бр. 72/11 ...87/18 – у даљем тексту: ЗПП), Врховни касациони суд је нашао да су ревизије основане.

Према утврђеном чињеничном стању, пресудом Основног суда у Пожаревцу П2 583/15 од 12.09.2016. године, малолетно дете странака, ВВ, рођена године, поверена је на самостално вршење родитељског права тужиљи, као мајци; наложено је туженом, као оцу, да у року од 3 дана преда малолетно дете мајци; обавезан је тужени да на име доприноса за издржавање детета плаћа месечно 30% од редовних месечних примања почев од предаје детета па убудуће док за то постоје законски услови и уређен је начин одржавања личних односа детета и оца. Истом пресудом одбијен је противтужбени захтев туженог за поверавање малолетног детета њему као оцу, утврђење доприноса мајке у издржавању детета и уређење начина одржавања личних односа мајке и детета. На основу извештаја Центра за социјални рад у Пожаревцу, утврђено је да је малолетно дете рођено из ванбрачне заједнице странака, која је са неколико прекида трајала од 2002. године до јула 2015. године, када је тужиља са дететом напустила домаћинство туженог у коме су живели са његовом примарном породицом. Након престанка ванбрачне заједнице малолетно дете је редовно контактирало са оцем и проводило по неколико дана у његовој породици, све до подношења тужбе тужиље за самостално вршење родитељског права. Дана 20.10.2015. године, тужени је узео дете по договору са тужиљом да је прошета и врати, али је дете одвео у своје домаћинство и од тада се оно налази код њега јер не жели да га врати мајци. Тужиља је виђала дете у домаћинству оца али је приликом последње самосталне посете детету дошло до конфликта и насилничког понашања према њој, због чега је поднета пријава за насиље. Основни суд у Пожаревцу је по предлогу тужиље решењем П2 583/15 од 08.12.2015. године, усвојио привремену меру којом је дете поверио тужиљи на привремено вршење родитељског права, наложио туженом да у року од три дана од пријема решења дете преда мајци, привремено уредио начин одржавања личних односа туженог и детета, а одбио предлог туженог за усвајање привремене мере поверавањем малолетног детета на привремено вршење родитељског права њему као оцу. У поступку спровођења наведене привремене мере, Центар за социјални рад у Пожаревцу није имао непосредни контакт са дететом јер тужени није сарађивао и није доводио дете у центар по позивима, нити је дете имало контакт са мајком јер отац није дозвољавао да она у складу са одлуком суда преузме дете. О психичком стању детета Центар за социјални рад је добијао посредно инфомације, на основу налаза дечијег психијатра, које су тужени и његова мајка прилагали и у којима је констатовано постојање акутне реакције на стрес поводом покушаја мајке да преузме дете без припреме и дијагнозом - реакције прилагођавања, јер девојчица изражава жељу да живи са оцем и да је узнемирена при помисли да живи са мајком, са препоруком да се у поступак укључи надлежни центар за социјални рад, као и да привремену меру треба преиспитати. Како је дете довођено на прегледе код дечијег психијатра без мајке, психијатар органа старатељства није могао да сагледа међусобни однос детета и мајке. По предлогу Центра за социјални рад, Основни суд у Пожаревцу је у оквиру поступка за вршење родитељског права одредио вештачење преко судских вештака Института за ментално здравље у Београду, који су у достављеном налазу и мишљењу навели да је евидентан недостатак мајчине фигуре као и потреба за контактом детета са мајком, без обзира на присуство других женских особа у дететовом одрастању, прабабе, чукунбабе, јер генерацијски удаљене женске фигуре нису у могућности да надокнаде и замене мајчину фигуру у будућем психомоторном развоју девојчице. Приликом спровођења привремене мере, Центар за социјални рад је једном приликом организовао сусрет мајке и девојчице у присуству стручних радника центра у градској посластичарници,

који је био успешан, јер дете није испољило отпор према мајци, али након тога нису могла бити реализована виђења, јер отац није желео било какву сарадњу са органом старатељства упорно инсистирајући да ће мајка одвести дете у ... где живи њена примарна породица и да дете више неће виђати. Орган старатељства се изјаснио да је тужени у разговорима са стручним тимом у сарадњи релативно дрзак, пасиван и несарадљив, док се мајка уредно одазивала позивима, уз константну жељу да преузме бригу о детету у складу са судском одлуком или макар успостави редовне контакте, имајући у виду да је спровођење привремене мере остало безуспешно. У налазу и стручном мишљењу од 29.11.2016. године, Центар за социјални рад у Пожаревцу се изјаснио да је у најбољем интересу малолетног детета да се отац делимично лиши родитељског права у делу чувања и непосредне бриге о детету, јер не поштује правноснажне судске одлуке о повери детета мајци на самостално вршење родитељског права и да осим што дете није предао мајци, у дугом временском периоду континуирано крши право детата на контакте са мајком, не сагледавајући адекватно дететове развојне потребе и емоционалне везе, нити поштује препоруке стручњака у погледу рада са дететом и превазилажења психолошких тешкоћа које испољава везано за породичну ситуацију и прекид контаката са мајком. На основу налаза и мишљења Центра за социјални рад од 29.07.2019. године утврђено је да је обављен индивидуални разговор са странкама и констатовано да тужила дете виђа искључиво у школи без присуства оца, када је дете несмејано и лепо расположено, а да је отац изјавио да би био спреман да припреми дете на виђење са мајком без његовог присуства али само ако мајка депонује дететов пасош и не буде у могућности да без његове сагласности одведе у иностранство. Мишљење стручног тима центра је да тужени није остваривао адекватну сарадњу и поштовао саветодавно усмерење и налоге органа старатељства, да никада није довео дете ради припреме за прелазак у породицу мајке, због чега је дете одбијало да напусти домаћинство оца и пређе код мајке. Поступак принудног извршења правноснажне судске пресуде ради предаје детета мајци на самостално вршење родитељског права је обустављен решењем Основног суда у Пожаревцу И 823/18 од 09.05.2019. године, јер је оцењено да је у овом тренутку у најбољем интересу детета да остане код туженог, у средини у којој је и до сада живело, што је и жеља детета. Из записника сачињеним пред Основним судом у Пожаревцу П2 158/19 од 12.08.2019. године, утврђено је да је тог дана тужила суду предала пасош малолетног детета и констатовано да ће се исти налазити у рачуноводству суда.

Полазећи од тако утврђених чињеница, првостепени суд је применом члана 6. и 82. Породичног закона, нашао да су испуњени услови да се тужени делимично лиши родитељског права у делу непосредне бриге и старања о малолетном детету.

Побијаном пресудом другостепени суд је оценио да је на правилно утврђено чињенично стање првостепени суд погрешно применио материјално право, услед чега је преиначио пресуду основног суда и туженог делимично лишио родитељског права у односу на малолетно дете у погледу чувања и неосредне бриге о детету.

По оцени Врховног касационог суда, побијана пресуда заснована је на битној повреди одредаба парничног поступка из члана 374. став 1. ЗПП која је учињена у поступку пред другостепеним судом, због погрешне примене члана 394. став 1. тачка 4. и члана 396. став 1. ЗПП. Наиме, основано се ревизијом туженог указује да су учињене

битне повреде поступка биле од утицаја на доношење законите и правилне одлуке јер није било услова за преиначење с обзиром да чињенично стање у првостепеној пресуди није било правилно и потпуно утврђено, нити је доношењем овакве одлуке другостепени суд правилно применио одредбе материјалног права. Стога ревидент са правом истиче да је нејасно у чему се састоји преиначење првостепене пресуде ако се има у виду да је обема одлукама тужени делимично лишен родитељског права и то у погледу права и дужности из садржине родитељског права која као таква нису предвиђена Породичним законом. Такође, имајући у виду да је у овом поступку првостепена пресуда већ једанпут била укидана, првостепени суд је био дужан да изведе све парничне радње и расправи сва спорна питања на које је указао другостепени суд у свом решењу, сходно члану 398. став 2. ЗПП, што није учинио, а другостепени суд те пропусти није адекватно санкционисао иако је у жалби туженог на то указивано. Због тога је услед погрешне примене материјалног права чињенично стање остало непотпуно утврђено.

Према члану 67. Породичног закона, смисао родитељског права изводи се из дужности родитеља и постоји само у мери која је потребна за заштиту личности, права и интереса детета. Садржина родитељског права регулисана је одредбама члана 68. до 74. истог закона и обухвата старање о детету, чување, подизање, васпитавање, образовање, заступање, издржавање, те управљање и располагање имовином детета. Свако, па и суд, је у свим активностима које се тичу детета, као и у спору за заштиту права детета и спору за вршење односно лишење родитељског права, увек дужан да се руководи најбољим интересом детета (члан 6. и члан 266. став 1. Породичног закона). Према одредбама члана 6., члана 7. и члана 9. Конвенције о правима детета (Сл. Лист СФРЈ-Међународни уговори бр.15/90 и Сл. Лист СРЈ-Међународни уговори бр.4/96) дете има универзално право на живот и с тим у вези и право на опстанак и развој, из чега даље произилази и право на родитељско старање. Природно право детета на родитељско старање обезбеђује се у окружењу оба родитеља и у њиховој животној заједници, а одвајање детета од једног или оба родитеља допуштено је само ако је такво раздвајање неопходно и у интересу детета, о чему одлуку доноси суд на основу закона и одговарајућег поступка.

Лишење родитељског права, као најтежа породичноправна санкција за родитеља који својим понашањем нарушава заштиту личности, живота и интереса детета, може бити потпуно или делимично и регулисано је одредбама члана 81-83. Породичног закона. Према члану 81. наведеног закона, родитељ који злоупотребљава права или грубо занемарује дужности из садржине родитељског права може бити потпуно лишен родитељског права (овом законском одредбом дефинисана су понашања родитеља која се сматрају злоупотребом права односно грубим занемаривањем дужности родитеља, поред осталог и ако избегава да издржава дете или да одржава личне односе са дететом са којим не живи, односно ако спречава одржавање личних односа детета и родитеља са којим дете не живи - став 3. тачка 3, с тим да судска одлука лишава родитеља свих права и дужности из садржине родитељског права, осим дужности да издржава дете. Одредбом члана 82. став 1 Породичног закона, прописано је да родитељ који несавесно врши права или дужности из садржине родитељског права може бити делимично лишен родитељског права, док је ставом 2 овог члана прописано да судска одлука о делимичном лишењу родитељског

права може лишити родитеља једног или више права и дужности садржине родитељског права, осим дужности да издржава дете. Према ставу 3. наведене законске одредбе, родитељ који врши родитељско право може бити лишен права и дужности на чување, подизање, васпитавање, образовање и заступање детета, те на управљање и располагање имовином детета, док према ставу 4. овог члана, родитељ који не врши родитељско право може бити лишен права на одржавање личних односа са дететом и права да одлучује о питањима која битно утичу на живот детета.

У конкретном случају, правноснажном судском пресудом одлучено је о вршењу родитељског права према малолетном детету након престанка заједнице живота његових родитеља тако што је дете поверено мајци на самостално вршење родитељског права а туженом наложено да га преда мајци. Тужени није желео да добровољно изврши ову судску одлуку, као ни претходно донето решење о привременој мери, а предаја детета није могла бити успешно реализована ни у судским поступцима који су се водили ради извршења ових одлука, јер тужени није никада остварио адекватну сарадњу са органом старатељства у циљу довођења и припреме детета за прелазак код мајке, због чега је дете одбијало да напусти домаћинство оца, па је у коначном поступак извршења обустављен. У таквој чињеничноправној ситуацији, није могла бити донета одлука о делимичном лишењу родитељског права туженог у односу на чување и подизање детета, јер тужени као родитељ који правно не врши родитељско право (врши га мајка сходно члану 77. став 3. Породичног закона), може бити лишен само права на одржавање личних односа са дететом и права да одлучује о питањима која битно утичу на живот детета, на основу члана 82. став 4. наведеног закона.

Иако је Центар за социјални рад у Пожаревцу, као орган старатељства, сходно члану 270. Породичног закона, доставио стручни налаз и мишљење са предлогом за делимично лишење родитељског права туженог на начин који су судови прихватили, оно не може бити једини основ за одлуку, већ су судови били дужни да применом истражног начела утврде све битне чињенице објективне и субјективне природе за процену најбољег интереса детета, као врхунског начела којим су дужни да се руководе у овим поступцима. Ово нарочито ако се има у виду да је поступак извршења ради предаје детета обустављен јер је процењено да је у његовом најбољем интересу да остане код оца, али и да је тужила истакла тужбени захтев за потпуним лишењем родитељског права туженог на основу члана 81. став 3. тачка 3. Породичног закона, због грубог занемаривања дужности из садржине родитељског права будући да од одузимања детета мајци 2015. године константно не дозвољава и не омогућава детету да остварује личне односе и контакте са њом, не сагледавајући адекватно његове развојне и емоционалне потребе, о чему судови нису одлучили и дали свој закључак.

Осим наведеног, постоји пропуст судова да ради процене најбољег интереса детета, утврде да ли је дете способно да формира своје мишљење и да у складу са тим, након датих потребних обавештења, дозволе детету да непосредно изрази своје мишљење и посвете му дужну пажњу у складу са његовим годинама и зрелошћу, као и да мишљење утврде на начин и на месту које је у складу са његовим годинама и зрелошћу, осим ако би то очигледно било у супротности са његовим најбољим

интересом, што је била њихова обавеза сходно члану 65. и члану 266. став 3 тачка 1-3 Породичног закона.

Како је због наведених пропуста другостепног суда и погрешне примене материјалног права изостало правилно и потпуно утврђивање свих битних чињеница на које је указано, то је другостепена пресуда морала бити укинута.

У поновном поступку, другостепени суд ће отклонити уочене неправилности и донети правилну и на закону засновану одлуку.

Одлука о трошковима поступка је такође морала бити укинута јер зависи од коначног исхода спора.

Са изнетих разлога, одлучено је као у изреци решења на основу члана 415.став 1. и члана 416. став 2. Закона о парничном поступку.

**Председник већа - судија
Бранислава Апостоловић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић